

Μια σημαδιακή μέρα

Είναι μια σκηνή που μπορεί και να συνέβη στ' αλήθεια, μπορεί και όχι. Αλλά δεν έχει και τόση σημασία, γιατί ακόμα κι αν δεν ήταν το αγοράκι της ιστορίας στους δρόμους και στις πλατείες εκείνη την ημέρα ήταν πολλά άλλα που απλά δεν γνωρίσαμε, ακόμα, το όνομά τους. Στις 29 Ιουνίου 1913 ένα μικρό αγοράκι κρατώντας από το ένα χέρι τον πατέρα του και ανεμίζοντας στο άλλο μια μικρή χάρτινη ελληνική σημαία, ζωγραφισμένη με τη βοήθεια της μητέρας του, υποδεχόταν τον ελληνικό στρατό που απελευθέρωνε την πόλη των Σερρών από τον Οθωμανικό ζυγό. Στα μικρά του μάτια ο κόσμος φάνταζε θεόρατος. Ζητωκραυγές, πανηγύρια και ένα τεράστιο χαμόγελο που άστραφτε στο πρόσωπο του πατέρα που μοιραζόταν μαζί του μια από τις πιο ευτυχισμένες μέρες της ζωής του. Γιατί, ο πατέρας, δάσκαλος των ελληνικών γραμμάτων σε μια πόλη που στο πιο ψηλό της σημείο πάντα έβλεπε να κυματίζει μια κόκκινη σημαία με την ημισέληνο, αυτή η μέρα ονειρευόταν να έλθει κάποια στιγμή πριν ταξιδέψει στα αστροφώτιστα διαστήματα, για πάντα.

Κάποια στιγμή, αποκαμωμένοι από την ένταση των συναισθημάτων και τη ζέστη της ημέρας κάθισαν σε ένα ζαχαροπλαστείο. Ο μικρούλης ήρωας της ιστορίας μας ένοιωθε σαν ένας μικρός βασιλιάς καθώς ένα παγωτό καϊμάκι τον προσκαλούσε σε ένα γευστικό ταξίδι απόλαυσης, και δεν είχε σχεδόν ποτέ μέχρι τότε την ευκαιρία να νοιώσει αυτή την υπέρτατη ευδαιμονία. Ο πατέρας του έμεινε για λίγο σιωπηλός καμαρώνοντάς τον. Ποιος ξέρει πως θα πορευόταν ο μικρός Αχιλλέας στη ζωή, αναρωτιόταν. Αλλά μια σπίθα που έβλεπε στο βλέμμα του γιου

του τον έκανε να σκεφτεί πως οι Σέρρες δεν θα ήταν η πόλη που θα τον κρατούσε κοντά της για πάντα.

Κάποια στιγμή αποφάσισε, σαν δάσκαλος που ήταν, να πει δυο λόγια στο αγοράκι που εκείνη τη στιγμή είχε ήδη βυθιστεί σε μια απροσδιόριστη νιρβάνα, αυτή ακριβώς που νοιώθει ένας τετράχρονος με μια τεράστια μπουκιά παγωτού να σιγολιώνει στο στόμα του. Άρχισε να του μιλά για μια χαμένη αυτοκρατορία, για ένα δικέφαλο αετό που τον πλήγωσαν τα βέλη των αλλόθρησκων, για πολλά σκοτεινά χρόνια που ακολούθησαν. Από όλα αυτά που σχεδόν δεν έφθαναν στα αυτιά, πόσο μάλλον στο μυαλό του μικρού Αχιλλέα μια λέξη μπόρεσε να ακούσει και για ένα παράξενο λόγο να μείνει χαραγμένη για πάντα στην καρδιά του. Ελευθερία.

Πόσες φορές θα αναπολούσε αργότερα εκείνες τις στιγμές. Και πόσες φορές θα αναζητούσε την Ελευθερία, τη δική του, της πατρίδας του, των ανθρώπων.

Ο τόπος του

Σε εκείνη την περιοχή της Μακεδονίας, εκείνα τα χρόνια, ο κόσμος ήξερε ότι ήταν χριστιανός ή μουσουλμάνος, ραγιάς ή Τούρκος, σιγά σιγά μάθαινε ότι μπορεί να ήταν Έλληνας ή Βούλγαρος. Οι γείτονες που χρόνια γέμιζαν τα σταμνιά τους από τα ίδια πηγάδια και τα ζωντανά τους περπατούσαν πλάι-πλάι στον σχεδόν απέραντο κάμπο άρχισαν να κοιτούν κάπως παράξενα ο ένας τον άλλο. Κάτι σκοτεινό και αδιευκρίνιστο είχε μπει ανάμεσα τους, άλλοι το έλεγαν περηφάνια και άλλοι φόβο.

Η Κάτω Τζουμαγιά αναπτύχθηκε προς το τέλος του 18ου αιώνα. Σύμφωνα με τους τοπικούς λαογράφους και ιστορικούς αρχικά υπήρξε ένας μικρός οικισμός Τούρκων και πήρε το όνομά της από το γεγονός ότι τις Παρασκευές (Τζουμαά) οργάνωναν στη περιοχή παζάρι με εμπορεύματα. Για να διαχωρίζεται μάλιστα ο οικισμός από την Άνω Τζουμαγιά, το σημερινό Μπλαγκόεβραντ που ανήκει στη Βουλγαρία, στο όνομά της προστέθηκε ο προσδιορισμός Μπαϊρακλί που σημαίνει Κάτω.

Ηράκλεια ονομάστηκε με το διάταγμα της 9ης Φεβρουαρίου 1926 σε ανάμνηση της αρχαίας ομώνυμης πόλης των Σιντών και με βασικό στόχο το νέο όνομα της πόλης να είναι μια ακόμα απόπειρα διαγραφής του πρόσφατου, εκείνα τα χρόνια, παρελθόντος της. Γιατί τώρα πια η Ηράκλεια ήταν και θα ήταν για πάντα ελληνική.¹

1. Για την περιοχή και την ιστορία της βλ. Τζεμαίλας Γ., «Συμβολή εις την ιστορία της Ηράκλειας (Κάτω Τζουμαγιάς) Ν. Σερρών», *Σερραϊκά Χρονικά* 6 (1973), 105-167.

Καφταντζής Γιώργος & Θωμάς Τενεκετζής, *Α: Η ιστορία της Ηρακλείας Νομού Σερρών, Β: Λαογραφικά Ηρακλείας*, Σέρρες 1973.

Μάλιστα η πόλη, κατεστραμμένη από τους πολέμους, ανακαινίσθηκε το 1930 και απέκτησε τα χαρακτηριστικά μιας μικρής ευρωπαϊκής πόλης.²

Βέβαια οι κάτοικοι μιλούσαν μεταξύ τους το τοπικό ιδίωμα, την κουτσοβλάχικη γλώσσα, αλλά όπως έχει αποδειχθεί ως αυτόχθονες των ελληνικών χωρών, κάτοικοι των ορέων, δεν είχαν ποτέ αμφιβολία για την ελληνικότητά τους.³

Ο Στέφανος Δραγούμης γράφει για την περιοχή, λίγο πριν αυτή καταστραφεί από τους Βούλγαρους κατά το 1916-18:

Εν τω μέσω πολλών χωρίων κατά το κέντρον της πεδιάδος, Σερρών, και ολίγον προς τα ΒΔ, έχει ιδρυθή η ελληνικωτάτη πόλις Βαρακλή Τσουμαγιά. Η όλη αυτής άποψις είναι λίαν επιβάλλουσα παντοειδών δένδρων, κήποι καλώς ηροτριωμένοι και πλήρεις οπωροφόρων δένδρων, κανονικήν συστοιχίαν συκομωρεών, πάντα ταύτα παρέχουσιν αυτή όψιν φαντασμαγορικής πόλεως, αλλά και η εσωτερική αυτής όψις αμιλλάται εκ του ίσου προς την εξωτερικήν ένεκα της κανονικής ρυμοτομής και του μεγάλου εύρους των οδών και της παραδειγματικής καθαριότητος και καλαισθητικής κατασκευής των οικιών... Οι Έλληνες κυριαρχούσι της πόλεως, ήτις φέρει χαρακτήρα ελληνικώτατον. Η γλώσσα εις την αγοράν και τα κέντρα είναι ελληνική.

Σε αυτή την όμορφη πόλη υπήρχαν δύο εκκλησιές και «επιβλητικά εκπαιδευτήρια».

Μετά ήρθαν οι Βούλγαροι και η καταστροφή, η εξορία των Τζουμαγιωτών στο Μελένικο, μια πόλη που έχει τη δική της ιστορία, μια ιστορία που πια την τοποθετεί στην άλλη πλευρά των συνόρων.⁴ Η πόλη τελικά απελευθερώνεται το 1918 με

2. Θεοδωρίδου-Σωτηρίου, Λίλα. «Ηράκλεια Σερρών: μια νέα ευρωπαϊκή πόλη σε έξι μήνες.» Στο Ω, φιλότατη Τζουμαγιά!: 100 χρόνια από την Ομηρία των Κατοίκων της Ηράκλειας Σερρών 1916-2016, 2016, 91-103.

3. Κατσουγιάννη Τηλέμαχου Μ., *Περί των Βλάχων των ελληνικών χωρών. Α', Συμβολή εις τήν έρευναν περί τής καταγωγής των Κουτσοβλάχων*, Θεσσαλονίκη, 1964, Έκδοσις Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Εθνική Βιβλιοθήκη, αριθμ. 22.

4. Κωνσταντίνος Τσώπρος, *Αναμνήσεις (Μελένικο - Θεσσαλονίκη)*, 1964, επανέκδ. Institute for Balkan Studies, 1990.

το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και οι Τσουμαγιώτες θα αρχίσουν το ταξίδι της επιστροφής. Ήταν ένα δύσκολο ταξίδι και κάποιιοι λύγισαν από τις κακουχίες και τον τύφο. Όμως κι αυτούς τους έφεραν οι δικοί τους να αναπαυθούν στα χώματα της πατρώας γης. Τα πρώτα χρόνια ήταν δύσκολα και χρειάστηκαν δεκατρία χρόνια μέχρις ότου στις 10 Μαΐου 1930 ο Ελευθέριος Βενιζέλος θέσει τον πρώτο θεμέλιο λίθο για την ανοικοδόμηση της Ηράκλειας.

Τα χρόνια που ακολουθήσαν οι νεώτεροι προσπαθούσαν να βρουν ξανά την αρχή του νήματος. Κάποιοι από αυτούς θυμούνται το δάσκαλο Νικόλαο Π. Παπαπέτρου και την οικογένειά του τα χρόνια πριν την καταστροφή. Από τα λίγα που γνωρίζουμε γι' αυτόν συγκρατούμε ότι σπούδασε στο Διδασκαλείο Σερρών και διορίστηκε δάσκαλος στην Τζουμαγιά από το 1883 μέχρι το 1906 όταν ήρθε σε σύγκρουση με τους άρχοντες της πόλης και απομακρύνθηκε για να επιστρέψει ένα χρόνο μετά ως διευθυντής της Αστικής Σχολής Αρρένων. Μετά την ομηρία επέστρεψε ως δάσκαλος στο Σιδηρόκαστρο και τελικά έφυγε από τη ζωή το 1919. Ο Νικόλαος Παπαπέτρου συμμετείχε ενεργά στη ζωή του τόπου όπως φαίνεται από διάφορες αναφορές στο όνομά του σε έντυπα της περιόδου εκείνης. Για παράδειγμα αναφέρεται ότι συμμετείχε στην ετήσια γιορτή της Φιλοπροοδευτικής Αδελφότητας Δεμίρ Ισάρ (Σιδηρόκαστρο)⁵ το 1889 μαζί με την τότε μνηστή του και μετέπειτα σύζυγο Ελισάβετ Κ. Κουρδούπαλου από το Μελένικο. Έχει ενδιαφέρον η περιγραφή του περιστατικού με το ύφος της εποχής στην εφημερίδα *Νεολόγος*:

Μετά τον κ. πρόεδρον η Α. Πανιερότης ο άγιος Δαγνουσίας κ. Κωνσταντίνος κατέδειξε την σπουδαιότητα του σωματείου... Τοσούτον δε ενεθουσιάσθη το ακροατήριον εκ της προσφωνήσεως του κ. προέδρου, ώστε αυθωρεί ανεώγη κατάλογος, και πολλοί των παρεστώτων προσήνεγκον τον οβολόν των εις την

5. Το 1900 στο Ντεμίρ Ισάρ κατοικούσαν 3.300 μουσουλμάνοι Τούρκοι, 1200 Βούλγαροι, 420 Τσιγγάνοι και μόλις 350 χριστιανοί Έλληνες και 120 χριστιανοί Βλάχοι. Η μετονομασία της κωμόπολης σε Σιδηρόκαστρο έγινε τη δεκαετία του 1930.

εν λόγω αδελφότητα, εν οίς και ο εν Τζουμαγιά ευπαίδευτος διδάσκαλος ελλόγιμος κ. Νικ. Παπαπέτρου όστις παρευρεθείς ενταύθα αυθορμητώς ανεκηρύχθη μέλος τακτικόν και δωρητής. Επίσης ανεκηρύχθη μέλος τακτικόν η μνηστή αυτού η ευ ηγμένη δεσποινίς Ελισάβετ Κ. Κουρδουπάλου.

Κάποια άλλη στιγμή, το 1910, εκφωνεί τον επικήδειο της Μαρίας Ζιόμπη, που είχε δωρήσει ένα σπίτι για τις ανάγκες των εκπαιδευτηρίων της Τζουμαγιάς. Φαίνεται πως ήταν ένας άνθρωπος με σταθερές αρχές και πείσμα, που υπερασπιζόταν χωρίς υποχωρήσεις όσα πίστευε. Αν άφησε κάποια παρακαταθήκη στα παιδιά του σίγουρα ήταν αυτά τα χαρακτηριστικά.

Εν τω μεταξύ όλα αυτά τα χρόνια ο Αχιλλέας ακολουθούσε το δικό του δρόμο. Ένα δρόμο που θα τον έκανε ένα κοσμοπολίτη φυσικό...